10 IV 70

EESTI PÄEVALEHT

ESTNISKA DAGBLADET
12. aastakäik
Toimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.) Hans Schöier
Peatoimetus ja talitus:
EESTI MAJAS, Stockholmis,
sissekäik, Kocksgränd 3
Aadress: Box 16320
103 26 Stockholm 16
Telefon: 21 84 46
Toimetus Eskilstunas:
Toimetaja Jüri Aus
Aadr.: Eesti Päevaleht, Box 120,
631 02 Eskilstuna. Tel.: 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 28650
Tellimishinnad:
Aasta .... kr. 147:—
Termin (4 kuud) ...... kr. 53:—
Kuu .... kr. 15:—
Kuulutusehind 75 ööri mm.
Arikuulutused 1 kroon mm.
Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB
Eskilstuna 1970

Eskilstuna-Kuriren
Laupäeval, 28. märtsil 1970
Upplaga C
Nr. 72 (3356)

USA kohtute prestiizh ja kohtunike väärikus ohus

(VE) — Asja Chicagos lõppenud tänavarahutuste organiseerijate kohtuprotsess, kus kaebealused käitusid kohtusaalis distsiplineerimatu ja metsiku jõuguna, sõimates ja laimates järjekindlalt kohtunik Julius Hoffman'i, on kahtlemata diskrediteerinud Ühendriikide kohut ja valitsemissüsteemi, mis oli kaebealuste üheks olulisemaks eesmärgiks. Seoses selle protsessiga on Ühendriikides kerkinud küsimus, kuidas selliseid kohtuprotsesse tulevikus vältida ning kuidas anda kohtule tagasi tema prestiizhi ning kohtunikule tema väärikust.

Selliseid demonstratsioone kohtusaalis pole lavastatud mitte ainult Chicagos vaid ka mujal Ühendriikide kohtusaalides, kus kaebealustena on esinenud tänavarahutuste organiseerijad, üliõpilaste üleskihutajad ja nn. "mustad pantrid. "Mind nimetati seaks liiga sageli," märgib Ühendriikide New Yorgi kõrgema kohtu kohtunik John M. Murtagh, kes katkestas kaebealuste väljakutsuva käitumise tulemusena kohtuprotsessi ja saatis nad seniks vanglasse, kuni nad järele mõtlevad ning kirjalikult kinnitavad, et nad on valmis aktsepteerima ja austama kohtukorda.

Protsessil olid kaebealusteks 13 neegrit — n.n. "Mustad Pantrid" organisatsiooni liikmed, keda süüdistati plaanide tegemises kaupluste ja politseijaoskondade õhkulaskmiseks.

Kõik 13 kaebealust sõimasid pidevalt kohtunikku ja prokuröri, mille tulemusena kohtunikul polnud võimalik protsessi jätkata.

Vahelehüüded, vali naer ja sõim kohtusaalis on taktikalised võtted, mida demonstratsioonide organiseerijad on õppinud tänavatel.

Nagu Chicago protsessil ilmnes, on sellise väljakutsuva ja ülbe käitumisega, millele ameeriklased ei ole suutnud leida vastuabinõusid, kohut ja kohtukorda võimalik naeruvääristada ning protsessi mõnitada ja labastada.

Kohtunikul on kohtusaalis korra hoidmiseks ja säilitamiseks võrdlemisi suured võimupiirid, kuid nagu näitas Chicago kohtuprotsess, osutusid need abinõud fanaatiliste äsitajate ja terroristide vastu ebakülladasteks.

Kohtunik Hoffman lasi kaebealuse Bobby Seale'i toolile kinni siduda ja tema suu ette rätiku köita, kuid kaebealune leidis ikka veel võimalusi karjuda ja häälitseda ning kohtuprotsessi segada.

Sellele lisaks tuleb arvestada, et kinniseotud kaebealune kohtusaalis ei meeldi ameeriklastele ning võib tekitada kohtu ja kohtuniku vastu antipaatiat. Ning suu ette kinniseotud topis on nagu sümbooliseks tõendiks, et kaebealustel tõesti ei ole sõnavabadust, nagu nad kohtus väidavad. Kohtunik Hoffman lahendas küsimuse lõpuks selliselt, et ta saatis Seale'i vanglasse ning tema saatuse selgitamiseks korraldatakse eraldi kohtuprotsess.

Ühendriikide juristid on nüüd pead kokku pannud ja katsuvad leida abinõusid kaebealuste vaigistamiseks, ilma et nad sealjuures rikuks nende põhiseaduslikke õigusi.

Järg. lhk. 2.

Akadeemia hõbemedal Fred Allikule

Fred Allik võtab vastu medali Kroonprintsi käest. Paremal äärel seisab printsess Sibylla.

Kuningliku Teaduste Akadeemia (Vitterhetsakademi) pidulikul aastakokkutulekul Riddarhusetis andis kroonprints Carl Gustaf antikvaar Fred R. Allikule üle Akadeemia hõbemedali. Kroonprints toimetas seda esimest korda, kuna varem on alati kuningas ise medaleid üle annud. Kuningas pidi aga Kopenhaageni sõitma, et seal oma tütre taani kuninganna Ingridi 60-ndal sünniaastapäeva pühitsemisel kaasas olla. Kroonprintsi saatis Akadeemias printsess Sibylla. Akadeemia aastakoosviibimine on eriti pidulik. Kungl. Myntkabineti Medalitesaalis leidis aset supee, millest m.h. osa võtsid end. universitetskantsler Thomson, esimene hoovimarssal Wetter, Norra, Rootsi ja Soome riigiantikvaarid, pangadirektor J. Wallenberg, Islandi ambassadöör, õuekohtupresident ja hulgaliselt professoreid, nende hulgas ka Tartu Ülikooli professorid Armin Tuulse ja Sten Karling.

Lisada võib, et 184 aasta jooksul, mil nimetatud medaleid on välja antud, on neid saanud umbes 60 isikut.

Kirjandusõhtu Stockholmis

Eesti Keele ja Kirjanduse Instituut ja Eesti Teaduslik Selts Rootsis korraldavad kolmapäeval, 8.aprillil k.a. algusega kell 18 majapidamiskooli "Margareta" ruumides, Fenix'i suures saalis, Adolf Fredrik Kyrkogatan 10, kirjandusliku õhtu.

Karl Ristikivi kõneleb Friedebert Tuglase viimastest novellidest, muusikaliste ettekannetega esinevad Reet Hendrikson ja Toomas Tuulse ja humoreske loeb Väino Konga.

Pääse õhtule — koos kohvilauaga — maksab 8 krooni, õpilastele ja üliõpilastele 2 krooni. Kuna kohvilaua korraldamiseks on vaja teada osavõtjate arvu, siis palume asjasthuvitatuid endid registreerida hiljemalt 6. aprilliks 1970 kell 12 kas tel. 21 84 54 või 21 34 43. Kõik teretulemast!

Lavajuubilar Signe Pinna Helgana ja lavastaja Boris Peensaar ins. Paul Toomikuna. *(EPL-foto: R .Tippo)*

Areneb Moskva-Pekingi tüli kulisside taga suursõjaks?

(ME)— Ei ole kahtlust: momendi maailma poliitiline olukord on kolmnurk, mille tippudes on Washington, Peking ja Moskva. Kolmekordne läbirääkimiste kombinatsioon on käigus: Washington räägib Moskvaga strateegiliste relvade üle Helsingis ja hiljem Viinis, Moskva peab Pekingis läbirääkimisi, kusjuures Kremli delegatsiooni juhiks läbirääkimiste stardil oli Kossõgin ise, hiljem saadeti sinna välisministri abi Kuznetsov, keda aga saadab kindral-major Matrossov, Kremli KGB piirivägede staabiülem. Tshou-en-Lai esindajaks läbirääkimistel on välisminstri abi Tashiao Kun-hua, kes Tübingeni ülikoolis on käinud ja abielus Tshou erasekretäriga. Washington jätkab kõnelusi Pekingiga Varssavis, mis algasid juba aastal 1955.

Üks äsjastest "Newsweeki" artiklitest iseloomustas partnerite kombinatsiooni järgnevalt: Washingtoni silmis on nii Peking kui ka Moskva kommunistlikud riigid, tunnistavad oma ideoloogiliseks aluseks marksismi-leninismi, tüli käib ainult seepärast, et Mao leiab enese olevat õigustatud olema leninliku poliitika pari minterpreet kui aastailt kõige vanem kommunismi juht.

Ka ei ole tühistatud sõjalise liidu lepingut, mis sõlmiti Moskvas Stalini ja Mao vahel, Moskva omakorda kardab —

Hiina aasialik kavalus ja Washingtoni kapitalistide tehingud on alati võimalikud ja sellel moel on Kremli impeerium sissepiiratud vaenulistе jõudude poolt; liiatigi kardab Kremli juhtkond, et vaatamata tohutuile pingutustele neil ei ole õnnestunud paigutada salainformaatorit Hiina poliitbüroosse.

Peking omalt poolt arvab, et nii Ameerika kui ka Nõukogude Liit moodustavad siiski valge rassi ja valged on alati olnud vaenulikud kollastele ja mõlemad peavad koljaseid rassiliselt alaväärtuslikuks elemendiks.

Hiinast õige informatsiooni saamiseks läks Moskva isegi nii kaugele, et kutsus "Newsweeki" hiinoloogi Sidney Liu Moskvasse. Kolm küsimust, esitatud Ljule, on avalikkuse ette pääsenud:

"On teil andmeid selle kohta, kas hiinlased on võimelised düüspommitajat tüüp MIG — 21 ehitama?

Liu vastus: "Hiinlased võivad seda tüüpi kopeerida ja ehitada?

— Kas Chiang Kai-cheki poeg Tshiang Tshhing-kuo soovib leppida Pekingiga pärast oma isa kui ka Mao surma?

Liu vastus: "Ei, minu teadmiste järgi on ta ennem valmis vastu võtma Moskva abi, nii nagu ta

Järg. lhk. 2.

Tegelased pärast etenduse lõppu vastu võtmas publiku kiiduavaldusi ja austuslilli. Vasakult: Tiina Klement, Jussi Romot, Signe Pinna, Elmar Nerep, Roman Väli, Boris Peensaar ja Siiri Kriisa. *(EPL-foto: R. Tippo)*

"Sild üle mere" esiklavastus — tähelepanu pälviv teatrisündmus

Draama "Sild üle mere" ettekanne Stockholmis laupäeval, 21. märtsil s.a. Södrateatris oli tähelepanu äratavaks sündmuseks kolmel põhjusel. Esiteks oli see Kanadas eluneva ajakirjaniku-dramaturgi Ilmar Külveti uusima näidendi esiklavastus, teiseks pühitses näidendis üht peaosalist kehastaja, Signe Pinna, sellega oma lavalegevuse 40-aasta juubelit ja kolmandaks võis teatripublik ütelda tere-tulemast ühele "kadunud pojale" näitlejate peres — Boris Peensaarele.

Ilmar Külveti "Sild üle mere" esiklavastus toimus seega Rootsis, mitte Kanadas. Juba piibliaegadest üteldakse, et prohvet ei ole kuulus omal maal. Stockholmi horisondilt nähtuna ei ole Külveti prohvetinägemused ja kaasaegsed kontroversid säärast laadi, et näidendit ei sobi mängida. Muidugi teavad-tunnevad eestlased Kanadas oma olukordi paremini kui meie siin. Ja talitavad ka selle järgi. Meie eelistame aktuaalsusi siis, kui need on värsked. Ainult teises järjekorras, parema puudumisel, tulevad aktuaalsused, mis on garanteeritult vähemalt nelikümmend aastat vanad.

Okupeeritud kodumaa külastamise ja seall külaliste vastuvõtmise probleemi on avalikult sõelutud nii meie ajakirjanduses kui ka keskorganisatsioonide kokkutulemistel. Peaks olema loomulik, et see küllaltki olulise teema leiab käsitlemist ka kunstiloomingus, kirjanduses ja teatrilaval. Kui ainult leidub suutelisi autoreid, kellel on midagi ütelda. Oleks endale vaesuse tunnistuse andmine, kui me vabas maailmas hoiduksime vajaduse korral sarvi kokku pista mõne kodumaalt saabunud turistiga või ka emissariga. Meiepoolsed faktid, argumendid ja maailmavaateliste tõekspidamiste eetiline väärtus peaksid ju taevakõrguselt üle olema okupatsioonivõimude käsilaste laskemoonast. Tõsi, meie ideoloogilised seisukohad peavad olema puhtad, rahvusterviku huve arvestatavad, okupante taunivad. Kuid oleks õnnetus, kui me puhastusõhina agaruses koos pesuveega ka lapse välja heidame. Selle asemele, et kõik jõud koondada anastaja ja okupandi vastu, raiskame endid oma kannatava rahva mõne eksinud hingega võitlemiseks. Või ka mitteeksinud hingega, kes meist on iga kord selgeltnägija? Ja venelasist ülemhaldurid naeravad pihku.... Nad on oma eesmärgi saavutanud.

Uudisloomingu esitamisel parulu-ses on ka laiem rahvuskultuurilne aspekt. Sellega, et mängime paguluses kirjutatud näidendeid, laulame siinloodud laule, loeme siin kirjutatud raamatuid ja ajalehti,

Järg. lhk. 2

Rohkearvuline publik "Sild üle mere" esietendust Södra Teatris jälgimas. *(EPL-foto: R. Tippo)*

METSAKODU
UUDISMAA
POSTIAKYE 694771 TALAÕHU
VABAÕHUPIIRKOND EESTI
SKAUTLIKELE NOORTELE

EPL *28. märtsil 1970*

USA IDAPOLIITIKA

Kakskümmend aastat tagasi olid Ühendriigid ja tolleaegne kommunistlik blokk kantud vastastikusest vaenust, mis tulenes suurtest lahkuminekutest ideoloogilistes ja rahvuslikes küsimustes. Paljud neist lahkuminekuist püsivad tänaseni. Kuid kahe aastakümne muutused on toonud uusi tingimusi ja mitmekordselt suurendanud kangekaelse vaenu kahjuohtusid. Nende sõnadega algab president Nixoni välisprogrammis peatükk, mis sisuliselt käsitleb USA idapoliitikat. Tuumarelvade ajastu nõuab nii Ühendriikidelt kui kommunistlikelt maadelt ühesuguselt ettevaatust ohtude vältimiseks, mis võivad tekkida õnnetu juhuse või eksliku arvamise tagajärjel. Mõlemad pooled on ähvardatud, kui näiteks mõni võim loodab saada taktikalist edu ühest kriisist, tegelikult aga riskeerib strateegilise vastuse provotseerimisega. Kommunistlik maailm eriti on pidanud õppima, et kommunismi levitamine võib rahvusvahelisi pinevusi rohkem suurendada kui vähendada.

Kui Ühendriigid on pidanud kogema omaenda võimu piiramisi, siis peavad kahe viimase aastakümne õpetused olema jätnud oma märgi juhtkonnale Kremlis, nimelt tõendina, et marksistlik ideoloogia pole sugugi kõige kindlamaks juhiseks tööstusliku ühiskonna ümberkujundamisel ning et too ideoloogia on ülemaailmses ulatuses alla käinud, eriti välispoliitilises osas, kus korduvad katsed levitada kommunismi teistele riikidele ebaõnnestusid, kuna nood riigid ei soovinud alistuda Nõukogude autoriteedile. Nüüd on N. Liidu ja USA suhetes keskseks probleemiks, kas need kaks maad saavad minevikust üle astuda ja hakata koostöötama kestva rahu kindlustamiseks. Probleem on muidugi lähedalt seotud Ida-Euroopas kehtiva olukorraga.

Ida-Euroopa rahvaste ajalugu on mitmeti traagiline, ütleb Nixon. Asudes piki kontinendi traditsioonilisi invasiooni teid, on nad pikemaid aegu pidanud kannatama võõra võimu okupatsiooni ja kultuurilise rõhumise all. Ja kui nad saavutasid iseseisvuse — paljud neist pärast Esimest maailmasõda — langesid nad võimsate naabrite ohvriks. "Me oleme teadlikud, et N. Liit näeb oma julgeolekut olevat otseselt puudutatud sündmustest tolles piirkonnas, ütleb Nixon edasi. Mitmel korral üle sajandite on Venemaale sisse tungitud Kesk-Euroopa kaudu, mispärast Nõukogude tundlikkus pole tavatu või ainult kommunistliku dogma vili. Ühendriikidel ei ole kavatsust õõnestada N. Liidu legitiimse julgeoleku huvisid. Moodsa tehnoloogia arengu tõttu on kindlasti möödas aeg, et mõni võim võiks katsuda ära kasutada Ida-Euroopat strateegilise paremuse saavutamiseks N. Liidu vastu.

Samal ajal aga vaatleb USA Ida-Euroopa maid suveräänsetena, mitte ühe monoliidi osadena. "Ja me ei saa tunnustada ühtki doktriini, mis piirab nende õigust otsida suhete vastastikust parandamist meie või teistega", jatkab Nixon oma programmis. "Me oleme valmis astuma läbirääkimistesse Ida-Euroopa riikidega, taotledes läbikäimise järkjärgulist normaliseerimist. Edu selles suunas on juba saavutatud meie suhetes Rumeeniaga. Minu külaskäik möödunud suvel tollele maale pani käima rea koostööprogramme majanduslikul, tehnilisel, teaduslikul ja kultuurilisel põllul. Ühtaegu sellega sai alguse mõttevahetus laiemates küsimustes, mis peaksid kaasa aitama ühenduste üldisele paranemisele Lääe ja Ida vahel. Taoline suhtlemine on avatud igale kommunistlikule maale, kes seda soovib. Stabiilsus ja rahu Euroopas võidavad, kui tema jaotus kord lõpeb. USA-l ja Lääne-Euroopa maadel on ajaloolised sidemed Ida-Euroopa rahvaste ja riikidega, mida on vaja säilitada ja uuendada."

Nagu programmist nähtub, arvestab president Nixon üldiselt Ida-Euroopas kehtivat olukorda, kuid jätab ühtlasi USA idapoliitikale teatud võimalusi kaasarääkimiseks sobival juhul. Eeskujuks on Rumeenia, aga võib küsida, kas see paika peab, sest tema eeskuju pole keegi teine järginud. Nähtavasti oli tegemist episoodiga, mida Moskva ei luba korrata.

A.K.

Moskva-Pekingi tüli

Algus lk. 1

isagi, et siis tagasi pöörduda Hiina mandrile."

— Mis tuleb teha, kui miljonid hiinlased alustavad marssi üle piiride?

See küsimus jääb vastamata ja Liu kehitab õlgu.

Moskva-Pekingi tüli toimub valdavas osas kulisside taga ja seepärast ka teadlikumad partei ajakirjanikud ei saa informeerida Nõukogude kodanikke tülide üksikasjus. On vihjeid, et hiinlased nõuavad vähemalt pooleise miljoni ruutkilomeetri suuruse ala tagasi andmist Hiinale Kaug-Idast, Kazahhstanist ja Siberist.

Eelkõige suruvad Hiina diplomaadid Moskvat, et viimane õigeks võtaks, et laialdased Hiina alad on Vene tsaaride poolt vägivaldselt röövitud.

Omakorda, teema kollasest hädaohust on Nõuk. ajakirjanduses ja muus propaganda masinavärgis üsnagi palju ruumi võttev, kollaste uustulek Venemaale ja isamaa-armastuse propageerimine on propagandas programmi peanumber.

Muidugi, vene propaganda vaikib, et omaaegseteks kollasteks olid mongolid, kes valitsesid Venemaad üle 200 aasta.

Hukatud Nõukogude Liidu marssal Blücher on Kremli propagandas **nüüd surnuist üles tõusnud ja teda kiidetakse tubli relvastatud jõudude juhina, ja just sellepärast, et ta 1929. aastal toimunud kokkupõrkeis hiinlasi lõi ja enam kui 10 000 hiinlast** vangi võttis.

Haabrovski rajooni partei sekretär Moskva koosolekuil armastab tolle näitega esile tulla ja seletada, et kui hiinlased uuesti katsetavad üle piiride tulla- löödakse neid nii nagu Blücher tegi.

Alates käesoleva aasta jaanuariga on Kremli propaganda sõda Hiina vastu intensiivistunud. Nii "Pravda" 6. jaanuaril: "Hiinlaste sõjaettevalmistused julgustavad USA imperialiste ja Bonni revanshiste, Moskva nn. raadiosaated rahu ja edu edendamiseks: Hiinas on KZ laagreid ja kasutatakse Hitleri mõrva meetodeid.

11. jaanuaril kaebas "Pravda" jällegi, et praeguse Hiina juhid on reetnud marksismi-leninismi printsiibid, ajavad Nõukogude vastast poliitikat ja Hiina püüdleb üli-suurriigi positsioonile. 21. jaanuaril süüdistab "Krasnaja Zvezda" Hiinat ulatuslikes sõjalistes ettevalmistustes.

Lin Piao, Hiina sõjaminister ja kroonitud Mao järeltulija, pidas juba aprillis 1969 Hiina Kommunistliku Partei 9. kongressil suure kõne, milles ta selgesti väitis, et vaatamata Hiina tehnilisele alaolekule Moskva ja USA imperialistidest, tuleb Hiina sõjast välja võitjana, sest hiinlased muudavad sõja rahvasõjaks ja Hiina vaenlased ei arvesta inimeste osatähtsusega võitluses, vaid hooplevad oma tehnilise üleolekuga.

Sõjaliste ekspertide andmete järgi on venelasel koondatud Hiina piiri lähdatele aladele 3 300 000 meest 1.800 raketi, 4.500 tanki ja 10.500 lennukiga ja tugeva Vaikse ookeani laevastikuga.

Hiinlased on koondanud omakorda 3 600.000 meest 200 keskmise kauguse raketiga, 3.500 tanki ja 2.800 lennukiga. Kuid hiinlased on võimelised väga kiiresti suurendama oma sõdurite arvu kuni 10.000.000-le.

Kremli kindralstaap saatis oma vägede juhtideks Kaug-Ida kindralid Ljastschenko ja Tolubko, viimane tuntud raketisõja spetsialistina ja strateegina.

Paljud korrespondendid tuletavad meelde, et parimad suurte sündmuste ettenägijad on nomaadi-rahvused Aasias.

Mõneski suhtes lähevad nende loodus-ekspertide andmed ühte paljude Lääne-Euroopa poliitilise konjunktuuri hindajatega, mis ütleb, et siis kui jää sulab Amuuril ja Ussuril ja lumi sulab Sajaani ja Sinkiani mägedel, algab maailmas seniolemata suurusega võitlus kahe suurriigi — Hiina ja Nõukogude Liidu vahel, millede piiri pikkus on 4.500 miili. Selle ettevalmistamine algas vägede koondamisega juba enne 1965. A. 1965 ainult oli enam kui 5.000 piirivahejuhtumit, nagu väidab kindral-kolonel Pavel Sörjanov, kes on Kremli piirivägede komandöriks.

EL. LG.

● Kunstnik Ants Vomm kollaazhide näitus avati Toronto eesti Peetri kiriku saalis.

Rahvatarkust märtsikuuks

- Kust tuul puhub 1. märtsil, sealt puhub ta ka suurema osa suve.
- Pöörab paastukuul tuul päri päeva, siis tulevad ilusad ilmad, kui vastu päeva — siis pilvised ja vilud.
- ON märts vihmane, siis sajab kogu suve vihma.
- Müristab paastukuul — puistab lund lehekuul.
- Paastukuu udu tähendab kolmandaks päevaks vihma.
- On esimesel paastukuu ööl taevas näha heledaid tähti, tuleb pikk kevad.
- Kui märtsis on palju tuult ja aprillis rohkesti vihma, siis tuleb mais ilus ilm.
- Kui kevadisel pööripäeval tuul puhub pehmelt poolt, siis tuleb soe kevad.
- Kui paastu- maarjapäeva õhtul välja pandud muna on hommikul veel terve, siis pole kevadel öökülmi karta.
- Kui paastu-maarjapäeva ööl külmetab, siis saab kevade külm ja sügis soe.
- Päikesepaiste suurel-neljapäeval annab kaks nädalat enne jaanipäeva põuda, suurel reedel aga — kaks nädalat pärast jaanipäeva.
- Kui jõgi kevadel kaldaid ära ei puhasta (s.o, kui risu kaldale jääb) siis tuleb kuiv suvi ja sajune sügis.
- Kui lume peal on palju jänese jälgi — tuleb külm.
- Kui kanad nurgas köörutavad, siis läheb ilm tuisule. Sama on oodata kui kanad talvel siblivad.
- Kui kuu kõrgele luuakse, on kanget külma oodata.
- Hobust rauta noorel kuul, siis seisab raud hästi all.

Albany-Schenectady eestlaste segakoor Ühendriikides esinemas oma juhi H Sukka juhtimisel

USA kohtute prestiizh

Algus lk. 1

Kohtunik Murtagh'i võte kaebealuse seniks vanglasse saatmiseks, kuni ta oma meelt muudab, on lihtne ja pealt näha efektiivne, kuid praegu ei ole veel teada, kas see annab loodetud tulemusi. Kohtunik Murtagh arvab kohtunik Hoffmani eeskujul, et kaebealused nõustuvad lõpuks kohtu korralduste täitmisega kui nad istuvad küllalt kaua trellide taga. Kuid "mustad pantrid" eelistavad jääda tõenäoliselt seniks vanglasse, kuni nende kaebused tulevad arutusele föderaalkohtutes, kus nad nõuavad vabaks saamist põhiseaduslikel alustel.

Samal ajal loodavad nad, et nende pikaajaline vanglamüüride vahel hoidmine muudab nad rahvamasside silmis märtriteks, eriti kui seda ajakirjanduses pidevalt alla kriipsutatakse.

Kohtu korra loomiseks on juristidest ja arhitektidest koosnev komisjon võtnud ka arutusele idee, kas ei tuleks kohtusaalides kasutamisele võtta klaasist isolatsioonikabiinid, kus kaebealune võib kuulda kohtuprotsessi, kuid kohtusaalis ei ole kuulda tema häält. Sellist erikabiini kasutati Iisraelis Adolf Eichmanni protsessi ajal. Kuid Iisraeli võimud võtsid sellise kabiini kasutamisele ainult Eichmanni elu kaitsmiseks ja mitte temale suukorvi pähe panemiseks.

Advokaat Louis Nizer on teinud ettepaneku, et kaebealust tuleks protsessi ajal hoida tema kongis ning anda talle protsess edasi televisiooni kaudu.

Seda mõtet pooldavad ka mõned teised juristid, kes soovitavad sellele lisaks anda kaebealuse kasutusse telefoni, mille kaudu ta saaks nõu pidada oma advokaadiga. Selliste abinõude kasutamisele võtmiseks võib esineda aga legaalseid takistusi.

Nii annab kuues parandus kaebealusele õiguse seista silmsilma vastu tema vastu esineva tunnistajatega.

Lisaks kõigele muule tuleb arvestada sellega, et seitsmes apellatsiooni väljasõidukohus tunnistas restoraniröövli William Alleni õigused riivatuks, kui kohtunik kõrvaldas ta kohtusaalist mürgeldamise pärast. Tema kaebus on läinud nüüd juba ülemkohtusse ja otsus selle kohta peaks andma selgust, kas kaebealuse füüsiline kohalviibimine kohtusaalis on vajalik.

Kohtunikud on ühtlasi häiritud kaebealuste advokaatide kasvavast sõjakusest ja koostöötahte puudumisest poliitilistes protsessides. "Kui advokaadid ei pea silmas ettenähtud reegleid, siis ei anna protsess soovitud tulemusi", märgib apellatsioonikohtunik Irving Kaufman. Kuid mõned advokaadid on ise radikaalid ja mässumehed ning keelduvad sageli seaduste, määruste ja eeskirjade täitmisest. Nii Chicagos kui ka New Yorgis toimunud protsessidel otsisid kaebealuste advokaadid mitmel juhul kohtunikega tüli nagu nende kaitsealused.

Selline käitumine ja hoiak vihastas kohtunik Hoffmani ning kohtunik Murtagh tähendas sel puhul kriitiliselt, et "advokaadid ei hoiata kunagi oma kliente kui need satuvad vihahoogu."

"Panterite" advokaat Gerald Lefcourt märgib selle peale sapiselt: "Kohtunikud katsuvad teha advokaatidest patuoinaid, kuna neil pole absoluutselt mingisugust kontrolli kaebealuste üle."

Üldiselt arvatakse siiski, et kohtusaalis valitsev miljöö oleneb väga palju kohtunikust — tema väärikusest ja endakontrollist. Kohtunik Hoffmani kritiseerijad väidavad, et kohtunik kaotas kaebealuste väljakutsuva käitumise tõttu oma rahu ja külma vere ning sümpatiseeris ilmselt prokurörile. Vastupidiselt sellele säilitas kohtunik Murtagh ka kõige raskemates olukordades enesevalitsemise ja suhtus rahulikult "panterite" provokatsioonidesse. Murtagh oli ilmselt põhjalikult uurinud teiste kohtunike kogemusi provokaatoritega käitumisel ning võttis omaks Ühendriikide apellatsioonikohtuniku Harold R. Medina teooria:

"Mida rohkem avaldada sellistele hingeliselt lõhestatud inimestele survet ja mida rohkem saata neid kohtusaalist välja — seda rahutumaks nad muutuvad."

Ühendriikides leidub rohkel arvul neid juriste, kes leivad, et praegused seadused on kaebealuste korrale kutsumiseks liiga pehmed ning kaebealused saavad pugeda igasuguste protseduuriküsimuste ja põhiseaduse rikkumise ettekäände taha, mis annab neile võimalusi edasi kaevata ja protsessi lõpmatuseni venitada.

Seda kinnitas ka Chicago protsess, kus kaebealused kaebasid edasi järgmisele instantsile ja taotlesid vahepeal kautsjoni vastu vabadusse pääsemist. Kohtunik Hoffman leidis, et kaebealused on ohtlikud ühiskonnale ning neid ei saa kautsjoni vastu vabastada. Selle otsuse lükkas aga ümber apellatsioonikohus, kelle otsuse alusel kõik kaebealused vabastati.

Otsus andis kohtukorra rikkujatele uut hoogu oma senise tegevuse jatkamiseks ja kõik vabanenud mehed asusid koheselt koosolekuid organiseerima ning oma kihutustööd noorte hulgas jatkama.

Keegi ei oska praegu ennustada, millised meetodid kaebealuste kontrollimiseks kõige paremini sobivad ja millised neist tarvitusele võetakse, kuid suurem osa kohtunikke on veendunud, et anarhia tuleb kohtusaalist kõrvaldada.

Kohtuliku Administratsiooni Instituudi professor Delmar Karlen iseloomustab olukorda kõige paremini, kui ta kinnitab: "Kui meie ei suuda kontrollida kohtusaali, siis tähendab see kohtute, individuaalse vabaduse ja valitsuse lõppu. Olukord on tõsine."

Liikumisi läbi raudeesriide

Okupeeritud kodumaa teateil viibis Rootsis ema matusel Ferdinand Tanseri koos abikaasa Mariaga.

Ameerikas viibis õe juures Veera Saar, isa matusel Aleksander Ennuvere ja venna juures Anda Abel. Kanadas olid tütre juures Ida Udso ja Elisabeth Mahmastol ning venna juures Karl Põldaru.

Inglismaal elavat venda külastasid Ester Krüman ja Asta Saks. Berliinis oli tütre juures Pelageja Shaljapina ja Lääne-Saksamaal ema ja õe juures Renate Helene Herta Kuks.

Soomes olid sugulaste juures Toivo Verro abikaasaga, Agda Nei, Andrei Lukkonen, Aleksandra Trofimova, Nikolai Kajalainen, Kerta Zirnoh ja Mare Lõugas.

Alatiseks sõitis Kanadasse õe juurde Marta Sirkel.

Ed. Kutser ja Nigul Espe surid Eestis

Eestis suri 18. märtsil 67 a. vanuses maalikunstnik Eduard Kutser. Kunstihariduse sai ta "Pallases", õppis Triigi ja Vabbe ateljees, graafikat Kindi ja Zelleri juures ning Strakopfi juhendamisel skulptuuri. Tema looming koosneb õlimaalidest, graafikast, akvarellist kui ka keraamikast. Maalijana viljeles kunstnik maastikku ja portreed. Ta on korraldanud rohkeid näitusi nii iseseisvuse ajal kui ka hiljem.

14. märtsil suri Tartu maalikunstnik Nigul Espe, kes sündis 12.märtsil 1907 Riias. Õppis maalikunsti 1926—32 "Pallases" A. Vabbe ateljees. 1928.a. alates esines Espe kunstinäitustel õlimaalide ja akvarellidega, mis kujutasid enamsti Eesti linnade vaateid ja rannamotiive. Peale selle tegeles kunstnik mitmesuguste kujunduslike töödega. 1930.a. võitis ta auhindu eesti talumööbli ja 1936. aastal taluväravate kavandite võistlusel, kusjuures ta lähtus oma käsitluses eesti rahvakunsti eeskujudest. Sõjajärgsel perioodil tegutses Nigul Espe joonistusõpetajana Tartus ja kunstnikuna Kunstifondi Tartu töökodade ateljees. Ta esines ka kunstinäitustel maastikumaalide ja akvarellidega.

Kohalik elu

GÖTEBORG

Eesti Maja Klubi

Kolmapäeval 15. aprillil kell 19.30 esineb Eesti Majas Klubi korraldusel proua Agi Viinapuu referaadiga "Reisimuljeid Sitsiiliast". Itaalia on aastate vältel olnud paljudele eestlastele armastatud puhkusereisu maa, sellepärast on toimuv referaat kindlasti paljudele huvipakkuv ja meie loodame rohket osavõttu.

JUHATUS

GÖTEBORG

"Sild üle mere"

Signe Pinna Stuudio jõuab ringreisiga Göteborgi pühapäeval 5. aprillil, kus etendusele tuleb Ilmar Külveti "Sild üle mere", Boris Peensaare lavastusel.

Etendus toimub, nagu mainitud, pühapäeval 5. aprillil kell 17.00 Munkebäcki koolimajas.

Päässmed eelmüügil Eesti Majas klubiõhtutel ja üks tund enne algust kohapeal.

STOCKHOLM

Pensionäride kokkutulek

Pensionäride ühingu liikmete kokkutulek on esmaspäeval, 6. aprillil kl. 13 Eesti Majas. Teol. fil. lic. Vello Salo loeng Jeruusalemmast ühes filmi näitamisega. Ka mitteliikmed on teretulnud. Osavõtust teatada tel.: 38 68 60, 82 69 70 ja 26 58 22.

STOCKHOLM

Ajaloolisi probleeme

Reedel 3. apr. kell 18.00 toimub rentideks on kirjanik Bernard Kangro Eesti Majas referaat-õhtu, kus referendid on kirjanik B. Kangro ja ajaloolane Evald Uustalu. B. Kangro kõneleb Eesti Vabariigi Tartu Ülikooli ja üliõpilaskonna probleemidest kuna E. Uustalu teemaks on: "Eesti Vabariigi ajaloo kirjutamisest". Kuivõrd põhjaliku ja pädeva Eesti Vabariigi ajaloo kirjutamine on üldse võimalik? Pärast ettekandeid on läbirääkimised. Kõik kaasmaalased teretulnud!

EESTI KULTUURI KOONDIS

STOCKHOLM

Ettekandeid Fotoklubis

Stockholmi Eesti Fotoklubi järjekordne kokkutulek toimub neljapäeval, 2. aprillil Eesti Majas, algusega kl. 19.

Klubiõhtu kavas on hra E. Tubina ettekanne helifilmist ühes vastava filmi esitamisega ning hra I. Saarelt värvidiapositiive eriaastaaegadest Stockholmi saarestikus. Kõik filmi- ja fotohuvilised on teretulnud!

STOCKHOLM

Akadeemilise balli fotod

Stockholmi Eesti Üliõpilaskonna akadeemilise balli fotod on välja pandud vaatamiseks ja tellimiseks Eesti Majas.

UPPSALA

B. Kangro ettekanne

Pühapäeval, 5. aprillil kel 18 kõneleb Eesti Kodus kirjanik Bernard Kangro: "Tartu ülikooli ajaloo probleeme". Korraldab Uppsala skautlike noorte sõprade ring.

Kõik on südamest teretulnud.

Atentaatoreile surmanuhtlus?

WASHINGTON — President Nixon nõuab rangemaid karistusi pommiatentaatoritele, kuna tegemist on potentsiaalsete mõrvaritega. Sel juhul võivad kõne alla tulla koguni surmanuhtlused.

President toonitas, et viimasel ajal sooritatud atentaadid USA-s on rahutustäratavad. Anarhistlikud ja kriminaalsed elemendid, kes taolisi kuritegusid toime panevad, et vääri mingisugust pehmet kahtlemist ametivõimude poolt, toonitab Nixon. Ettepanek rangemateks karistusteks pommiatentaatoritele ja nende käsilastele esitati Kongressile. Samuti tahetakse tõsta karistusi pommiähvarduste eest praeguselt ühelt aastalt viiele aastale.

Okupatsioon jääb alaliseks

PRAHA — Vastavalt möödunud nädalal allakirjutatud uuele vene-tshehhi sõpruse- ja abistamislepingule muutub N. Liidu vägede okupatsioon Tshehhoslovakkias permanentseks, kirjutab parteiajakiri Tvorba.

Tvorba märgib, et Tshehhisse paigutatud punaarmeelaste peamiseks ülesandeks on "kaitsta sotsialistliku maailma läänepiiri". Ühtlasi tehakse teatavaks, et "uut lepingut hakatakse kindlasti kritiseerima ja laimama antisotsialistlike jõudude poolt Tshehhis, rääkimata nendest, kes välismaadel taolist elementi toetavad ja üles ässitavad".

"Sild üle mere"

Algus lk. 1

me ergutame autoreid loomingulisele tegevusele. Toetame neid moraalselt (meie aineline hüvitus ei saa olla suur). See tõendab, et eesti vaimne kultuur ei õitsenud ainult lühikesel iseseisvuse perioodil, vaid et see raskuste kiuste elab visalt edasi ka kodumullast juuritutuna, et looja ka võõras miljöös ligemale võib jõuda oma südame vere hääle tunnetusele. Sellel võib olla suurem tähendus kui me seda praegu teaksime aimata.

Ilmar Külvet on silda ehitamas oma loominguliste intensioonide ja realistliku psühholoogilise teatri vanameistri Henrik Ibseni kogemustevaramu vahel. Tutvus Ibseni ühiskonna-kriitilise suuna ja laadiga on annud positiivseid tulemusi. Võrreldes eelmise näidendiga "Lamp ei tohi kustuda" on "Sild üle mere" pikkses kui ka probleemide arendamises matehniliselt kindlam nii ülesehitusamm küpsuse suunas. See on draaja karakterite kujundamises. Tegelastel on igal on nägu, nad kõnelevad tüüpi iseloomustavat keelt. Sujuvalt kulgeva dialoogi vahel kipub puhuti monoloogi.

Kolmevaatusliku draama tegevus sünnib ühes Kanada suurlinnas, sillaehituse inseneri Paul Toomiku kodus. Sellele eelnevad proloogina 20 aastat tagasi sündinud lood Saaremaa rannas 1944.a. sügisel, Rootsi põgenemise aegadel. See pole mingi muster-perekond paguläskonnast, mida autor kujutab. Seesmiselt lõhestatud, kuid kauni fassaadiga väljaspoole, millesse tegevuse kestel tekib praegusid. Ka teistel tegelastel on mõningaid iluduspiekke. Pisut positiivsem on koduеestlane Vello Meerend — endine rindesõdur, keda proloogis ta võistluskaaslane ja sõber Paul Toomik on rannas oimetuks löönud. Rootsi siirduvas paadis leidus koht vaid ühele. Pettunud ja kibestunud Meerend elab üle hingelise ümbersünni, unistajast ja saatusesse uskujast saab olukordade realsusi arvestaja, kes ise oma saatust püüab kujundada. Tast on saanud arheoloog, teaduslik töötaja Tartu ülikooli juures. Kanadasse on ta sõitnud, et näha oma tütart Lindat. Ta enda abielu Eestis on lastetu.

Selleit vastandlikult pinnalt autor saab arendada tegelaste sisеheitlusi mineviku varjudega, luua konflikte, anda põnevaid ja ootamatustega üllatavaid situatsioone. Saalis istujate tähelepanu on peaaegu kogu aeg pinge. Aga näidendis on ka südamesooje tundehetki, mis tõid hiirevaikuse saali ja mõne vargsi pühitud pisara silmanurka.

Osatäitjaist räägime kõigepealt juubilarist, Signe Pinnast. Eesti lavakuulsuste Paul ja Netty Pinna tütrena on ta lavateekond mitmesugustel põhjustel kulgenud peamiselt Tallinna Saksateatri ja Riia Veneteatri lavadel, välja arvatud lühiajalised esinemised Estonias. Helga osa oma meeleolude mitmekesidusega ja laia mänguvõimalustega salongimiljöös on benefitsiandi roll, ja juubilar andis sellele nii sisu kui näo, mis meelde jääb. Autor kujutab Helgat põhiloomult võrdlemisi edevana, kellele meeldib rääkida iseenesest, oma elu meeldivatest momentidest, aga näidendi lõpufaasis ilmutab ta ka algatusvõimet ja tegutsemise julgust. Ilmekas, publikut kaasahaarav osateostus.

Boris Peensaar on töö- ja elukoha vahetuse tõttu pikki aastaid eemal olnud teatritööst Stockholmis, kuhu ta kunagine tegevus on jätnud häid mälestusi. Loodame, et seekordne esinemine ei jää viimseks!"Sild üle mere" ettekandel toimis ta kindlakäelise lavastajana, hästileitud missanstseenidega ja sobiva tempoga. Laval mängis ta üht peategelast — Paul Toomikut. Boris Peensaarel on ka lavakuju. Ta sobis suurepäraselt kehastama Paul Toomiku osa, meest, kes oma kutsealal on äärmiselt edukas, enesekindel ja resoluutne, härga, pisut diktaatorilike allüüridega rasmehelikult distingeeritud hoiakuperekonnaeluski. Kuju ei ärata sümpaatiat. Kas Paul Toomiku ümbersünd viimses vaatuses oli tingitud läbielatud sündmustest või oli see ainult hetkeline tundepuhang, jäi mulle küsimuseks. Lill nööpauku osateostuse eest!

Perekonna kahte last, tütreid Lindat ja Meelit mängisid ilmeka eripalgelisusega Siiri Kriisa ja Tiina Klement. Näib, et autor on lasknud nende iseloomud võrsuda nende bioloogiliste isade karaktereist. Linda-Siiri Kriisa sisemine kindlusettus, ta hingeahastused ja trotsipursked mõjusid usutavalt. Meeli — Tiina Klementi lapselik tragidus, omamoodi enesekindlus, spioonina majas ringi liikumine oli sobivalt välja toodud.

Meeldejääva kuju maskilt, kujult ja hääletoonilt andis Roman Väli paadikapten Maks Kalterina. Ta on põhiliselt julge ja enesekindel, kuid kohanemisraskustes Kanadas sattunud kriisi, alkohoolik, kes püüab end ravida ja on tulnud Toomiku juurde stardikapitali uueks eluks välja nõutama. Mõnigi lause Roman Väli suust kutsus välja naerupurskeid ja aplause.

Jussi Romotile oli Vello Meerend meelepärane roll. Ta sai välja mängida oma südamesoojuse ja muhedaoleku laia registri, poetada mõne humoorika repliigi ning meie kõrvu jäid helisema ta sõnad Lindale, kes väljapääsuna ummikust tahab koos isaga minna Eestisse: "Ei, tütar. Sinu koht on siin. Kõik linnad igatsevad puurist välja, mitte sinna sisse. Sina, Linda oled õnnelik tüdruk. Sul on terve avar taevaalune, kus lennata — just nagu su enese tiivad kannavad."

Väga väärika ja tüübile usutava kuju endisest ministrist Eestis, kes pagulaspoliitikas mängib tähtsat rolli, kuigi telgitagust, andis Elmar Nerep. Mina tunnen kõiki, kes eesti elus vähegi tundmist väärivad — nii iseloomustab minister Humal ennast ise. Ja see on võtmeks ta iseloomu avastamiseks laval.

Nils Moritzale pagulasajalehe toimetaja Virkuse osas ja Egon Peensaarele rahvusliku aktsiooni tegelase Karguse osas ei ole autor annud palju tegevust ega teksti. Kuid nad on küllaltki vajalikud iseloomustama miljööd. Nils Mortiz tõi sobivalt välja Virkuse auru all olemise, ta satiirilised vahemärkused ja püüu lehemehena hoida head vahekorda kõigiga. Egon Peensaar tõlgendas tabavalt Karguse maamehelikku otsekohesust ja huumorimeeleta iseloomu.

Nils Moritza lavakujunduses oli avarust ja jõuka mehe maja sisustuse soliidsust. Lavastuse heliefektid Viljar Nairiselt. Kostüümide kujundus Signe Pinnalt.

Pärast näidendi lõppu avanes eesriie uuesti ja tegelased ilmusid lavale vastu võtma publiku siiraid kiiduavaldusi ja austuslilli. Neid oli väga rohkesti. Erilise tähelepanu osaliseks sai Signe Pinna. Ansambli õnnesoovid vahendas humoorika sõnavõtuga Jussi Romot. Stockholmi Eesti Teatri õnnitlused andis üle Epp Lohk. Eesti Naisklubi nimel tervitas südamlike sõnadega Hilda Poom ja Eesti Kultuuri Koondise nimel Boris Görman. Ilmar Külvetult oli õnnitlustelegramm Torontost, Stockholmist tervitas rida kolleege ja minister H. Laretei.

Hiljem järgnes hubane koosviibimine Signe Pinna austamiseks korp! Sakala kodus. Siin oli huumorist sädelevaid sõnavõtte, elagu-laulmist ja Karin Saarsen üllatas koosolijaid samas laua ääres kirja pandud tabava ekspromt-luuletusega juubilarile.

Pinna-stuudio sõidab oma uudislavastusega "Sild üle mere" ka ringreisile provintsi. Järjekordsed etendused on laupäeval, 4. aprillil Boråsis ja pühapäeval, 5. aprillil, Göteborgis.

Meie avalikke kokkutulemisi Stockholmis on viimastel kuudel iseloomustanud publiku erakordselt elav osavõtt. Ka "Sild üle mere" esietendus läks väljamüüdud majale. Näib, nagu oleks meid haaranud tung elavama omavahelise suhtlemise järgi. Või märgib see pakkuva kvaliteeti? Sisukad ja huvitavad üritused on alati tekitanud elevust. Lootkem, et see tõusu-trend jatkub ning eelolevad pagulasteatri 25-aastase tegevuse juubelipidustused aprillikuu teisel poolel rohket huvi ja osavõttu äratavad.

ED. REINING

Lastehoolduse aktiivsusemaja LSD-tsentraal

Stockholmi linna barnavårdsnämndeni niinimetatud "üldaktiivsuse maja" Gamla Bro on kujunenud narkootiliste preparaatide ja LSD müügitsentrumiks. Sääl on tegutsenud ameerika Vietnami-sõjaväejooksikute gruppe, kes on vahendanud noortele eespool nimetatud mürkaineid.

Tegevust arendati barnavårdsnämndeni Gamla Bro hoone ühes tubadest, kuhu sissepääs oli võimalik ainult sellistele, kes hangeldasid narkootikumidega. Kasutusel olid ka mitmesugused tunnussõnad. Politsei märgib, et preparaatidega ei hangelda ainüksi desertöörid, vaid tegevuses on ka teisi ameeriklasist koosnevaid gruppe "hippie-tüübist". Väejooksikute LSD-ärid on peale Stockholmi käinud ka Göteborgis, Jönköpingis, Oslos ja Kopenhaagenis.

SIIT ja SEALT

● Malmös abiellusid 23. märtsil Peeter-Jaan Kask ja Ingrid Esperi.

● Stockholmis abiellusid 23. märtsil Ann Lender ja Bengt Stillström.

● Stockholmi Brännkyrka kirikus laulatati 22. märtsil Gunnar Kallas ja Bodil Johansson.

Leinateateid

Torontos suri 27. veebruaril Ludmilla Tallermo, n-na Ernits, sünd. 25. veebr. 1919 Tallinnas.

Rootsis, Kattarpis, suri 23. märtsil Marta Sergo, sünd. Käinas 15. aprillil 1903.

Armast

Ira Riiberk'i

mälestavad kurbuses

HELMI ja ELMAR
NEREP
KIRA NYMAN
DAGI RAIDNA
ELLINOR TEOSE
abikaasaga
ELLA TUPITS